

สมรรถนะของพระธรรมทูตเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา

The Competency of The Buddhist Missionary monks for The Buddhist Evangelism in Border Area of Thai – Myanmar

พระมหาเรวัตร์ ผมหอม¹, ทักษ์ อุดมรัตน์², วรินทร์ บุญยั้ง³ และ ชนัตตา ภูหงษ์ทอง⁴
Phramaha Rewat Phomhom¹, Thak Udomrat², Varinthorn Boonying³
and Chanadda Poohongthong⁴

^{1,2,3,4}คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเนเรศวร

^{1,2,3,4}Faculty of Education, Naresuan University, Thailand

Corresponding Author, Email: ¹vihokfa@yahoo.com

Retrieved: March 9, 2023; Revised: August 31, 2023; Accepted: September 6, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสมรรถนะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดน ไทย – เมียนมา 2) เพื่อประเมินสมรรถนะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีเก็บข้อมูลจากพระธรรมทูต จำนวน 15 รูป ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง และใช้แบบสัมภาษณ์ ประกอบกับการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาสมรรถนะของพระธรรมทูตในพื้นที่ชายแดน ไทย - พม่า มีอุปสรรคในเรื่องของภาษาการสื่อสาร และวัฒนธรรม เนื่องจากบริบทของคนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชาวชนเผ่าชาติพันธุ์ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ จึงเข้าใจถึงธรรมชาติของพุทธศาสนาการเผยแผ่จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายและยาก พระธรรมทูตจึงต้องมีบทบาทและหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งและต้องมีการปรับตัวทัศนคติความคิดและวิธีการต่าง ๆ พยายามสร้างความสัมพันธ์กับทุกศาสนา ทุกสถานที่หรือทุกสังคมที่เข้าไป จึงเป็นคุณสมบัติสำคัญของพระธรรมทูตที่ต้องตั้งมั่นในความดีเข้าใจปัญหาและความต้องการของถิ่นฐานที่จะไป มีวิธีการสื่อสารอย่างได้ผลและมุ่งมั่นต่ออุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา จึงจะสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การประเมินสมรรถนะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดน ไทย – เมียนมา พบว่า การเผยแผ่จะขับเคลื่อนไปได้ด้วยดีต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญคือ บุคลากรในการเผยแผ่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องมีทีมงานพระธรรมทูตส่วนกลางและสมรรถนะที่เป็นคุณลักษณะในการเผยแผ่ได้แก่ 1. สมรรถนะของพระธรรมทูต ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ 2. สมรรถนะในการพัฒนาและการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยในพื้นที่ชายแดนโดยปฏิบัติตามหลักการสำคัญและ 3. สมรรถนะที่ประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการ

คำสำคัญ: พระธรรมทูต; สมรรถนะของพระธรรมทูต; การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

Abstract

The purposes of this research were to 1) study the competence of Buddhist monks in propagating the Buddha's teachings in the Thai-Myanmar border area and 2) assess the competence of Buddhist monks in propagating Buddhism. The researcher collected data from 15 Buddhist monks using a purposive selection method. Interview forms and focus group discussions were employed as tools to collect information. The results revealed that the study of the competence of missionary monks in the Thai-Burma border area faces language, communication,

and culture barriers. This barrier is because most people in the area are tribal individuals who lack proficiency in the Thai language, thus impeding their access to the Dharma teachings of Buddhism. Consequently, the propagation process becomes challenging and arduous. Buddhist missionaries are, therefore, bestowed with a crucial role and responsibility, necessitating adjustments in their attitudes, perspectives, and methods. They endeavor to foster connections with diverse religions and societies they encounter. This underscores a vital attribute of a Buddhist missionary, requiring unwavering moral grounding and a deep comprehension of the issues and requirements of the locations they enter. They must possess practical communication skills and a dedication to Buddhist principles to efficiently and effectively propagate Buddhism. Assessing the competency of Buddhist monks in propagating Buddhism in the Thai-Myanmar border areas revealed that several crucial components are required for successful propagation. These components include missionary personnel and a central Dhammaduta Division for the propagation of Buddhism. Critical attributes for successful propagation include: 1. Performance of missionary monks, 2. Competencies related to Thai monks' development and religious practices in border areas by adhering to core principles, and 3. Competencies encompassing the four virtues.

Keywords: Competency of Buddhist Missionary Monks; Thai-Myanmar Border Area; Dissemination of Buddhism

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความสำคัญเพราะเป็นการรักษาพระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลนั้น มีรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแสดงธรรม การสนทนาธรรม การแนะนำสั่งสอน การตอบปัญหาข้อข้องใจ ทำให้เกิดความเลื่อมใสของผู้ฟังและพระสาวก โดยพระพุทธเจ้าได้มอบหลักการ วิธีการ และอุดมการณ์ในการเผยแผ่ คือ ให้เป็นผู้มีคุณธรรม ซึ่งแจ้งอย่างมีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันให้เข้าใจชัดเจน แสดงธรรมด้วยจิตเมตตามุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระศาสนาจึงจำเป็นต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม หรือมีแนวปฏิบัติต่อการเป็นผู้เผยแผ่พระศาสนาที่ดี ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชได้ทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองมาก เพราะพระองค์ทรงให้การอุปถัมภ์การสังคายนาพระพุทธศาสนา โดยครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 256 หลังจากทำสังคายนาเสร็จแล้ว พระองค์ทรงให้มีการสนับสนุนด้วยการส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังประเทศต่าง ๆ แบ่งเป็น 9 สาย รวมทั้งประเทศไทยด้วย โดยมีพระโสณเถระกับพระอุตตรเถระ เป็นหัวหน้าคณะจาริกไปยังแดนสุวรรณภูมิ ปัจจุบันครอบคลุมพื้นที่ในประเทศไทย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม และอินโดนีเซีย (พระมหาสังขร ปริยัติเมธี, 2559) ซึ่งถือได้ว่าพระธรรมทูตสายต่างประเทศได้ปรากฏขึ้นอย่างเป็นทางการในการเดินทางออกนอกถิ่นกำเนิด สำหรับประเทศไทยนั้น พระสงฆ์เป็นหนึ่งในพระรัตนตรัยและในพุทธบริษัท 4 โดยได้นำหลักธรรมคำสั่งสอนมาสั่งสอนเผยแผ่ให้แก่พุทธบริษัท ให้นำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดความสงบสุขร่มเย็นในชีวิตและสังคมทั่วไป ดังนั้นพระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทยก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำหน้าที่เป็น “พระธรรมทูต” มีทำหน้าที่หลักในการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า โดยพระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระธรรมให้แพร่หลายกว้างขวางยิ่งขึ้นเป็นต้นมา ในปัจจุบันผู้ที่จะเป็นพระธรรมทูตนั้น ต้องผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการทำงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต้องพัฒนาความรู้

ความสามารถรู้เท่าทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน เพราะจะทำให้การทำงานของพระธรรมทูตมีแนวทางที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ สามารถนำธรรมะเข้าสู่ประชาชนได้อย่างกว้างขวาง ดังนั้น พระภิกษุสงฆ์จำเป็นต้องมีความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ดีมีความชัดเจนทุกเนื้อหา ต้องสอนภวนาสมาธิ วิปัสสนากรรมฐานได้ มีความเป็นผู้นำ สามารถเผยแผ่หลักธรรมคำสอนด้วยภาษาต่างประเทศหรือภาษาท้องถิ่นได้ สามารถเผยแผ่ขยายไปยังนานาประเทศได้ พระสงฆ์ทำหน้าที่ พระธรรมทูตจึงเป็นผู้ทำหน้าที่และมียุทธศาสตร์สำคัญในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ ไปเผยแผ่แก่ประชาชนที่เลื่อมใสศรัทธา นับถือพระพุทธศาสนา เป็นผู้มีความสามารถในการเผยแผ่ธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในประเทศและต่างประเทศ ต้องมีความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่แตกฉาน มีบุคลิกภาพที่สละสลวย และมีวุฒิภาวะผู้นำที่ดี (กองพุทธศาสนศึกษา, 2558)

จากสภาพการณ์ปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ตลอดจนการสื่อสาร มีอิทธิพลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงให้เข้ากับสภาพการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนสร้างกระแสความเชื่อถือเลื่อมใสศรัทธา ด้วยการใช้เทคนิควิธีการสื่อสารรูปแบบใหม่ที่เหมาะสมมาใช้ในการเผยแผ่ศาสนาให้กับประชาชนทั่วไป พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะในด้านการเผยแผ่ศาสนา ความรู้ทางสังคมและคุณลักษณะที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถมองสังคมได้อย่างถูกต้อง ความรู้ทางสังคมจะทำให้พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถรู้เท่าทันสิ่งที่เกิดขึ้นและจะส่งผลกระทบต่อตนเอง สามารถปรับตนเองให้มีความสามารถในการคงไว้ต่อการเป็นนอานาบุญของพระศาสนา เป็นผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถที่อยู่ในสังคมได้อย่างไม่มีปัญหา (พระมหาเสรี พุทธรักษา, 2558) ตามคุณลักษณะในสังคมไทยที่เหมาะสม จากการใช้วิธีการเผยแผ่ศาสนาที่ถูกต้องเหมาะสมทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความเชื่อและศรัทธาอย่างแรงกล้าตามคำสอนแห่งศาสนาพุทธที่นำมาเผยแผ่นั้น จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ คือ การสร้างสมรรถนะพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นผู้มี ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านคุณลักษณะมี พฤติกรรมและบุคลิกภาพ ที่ดีงามต่อพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการศึกษารูปแบบและยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย ประกอบด้วย 6 หลักการ คือ มีความตระหนักในหน้าที่ หลักการเผยแผ่ศาสนาอย่างกว้างไกล ดำเนินการเผยแผ่ศาสนาอย่างต่อเนื่อง สงเคราะห์ประชาชนทุกระดับ ความเป็นประโยชน์ต่อชีวิต

จากการศึกษาสำรวจเบื้องต้น (Pilot Study) ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมาร์ เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2559 ด้วยการสนทนากลุ่มกับพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติงานคณะสงฆ์ในด้านการเผยแผ่และการปกครองในฐานะพระธรรมทูตที่ปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาและเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดตาก ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ชายแดนซึ่งมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนามาเป็นระยะเวลาหนึ่ง พบว่าปัญหาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ พระธรรมทูตยังไม่เข้าใจถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีความเชื่อที่แตกต่างกัน ลักษณะภาษาที่ใช้ติดต่อสื่อสารกัน (คนในชุมชนใช้ภาษาถิ่นสื่อสารกันทำให้พูดกันไม่รู้เรื่อง) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปขัดแย้งกับประเพณีท้องถิ่น ประกอบกับพระภิกษุที่เข้าไปทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนายังไม่มีความรู้ที่ชัดเจนในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และมีข้อวัตรปฏิบัติ บุคลิกภาพไม่เหมาะสม (ความรู้ความสามารถยังไม่พอ) ไม่มีความรู้ด้านสมาธิภาวนา ด้านวิปัสสนากรรมฐานที่ดีเท่าที่ควร และกลุ่มเป้าหมายที่จะทำการเผยแผ่ยังไม่ชัดเจน วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนายังไม่เหมาะสม ไม่สามารถสร้างความเลื่อมใสศรัทธาจากคนในพื้นที่ได้ ขณะเดียวกันพระธรรมทูตยังไม่เข้าใจประเพณี วัฒนธรรมของคนในชุมชนดีเท่าที่ควร ประกอบกับโครงสร้างภายในคณะสงฆ์ซึ่งทำหน้าที่เผยแผ่ยังไม่เป็นเอกภาพ ขาดศาสนทายาท ขาดศักยภาพในการเผยแผ่ ขาดงบประมาณสนับสนุนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นอกจากนี้ปรากฏว่ามีศาสนาอื่นมาเป็นอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกด้วย (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดตาก, 2561)

นอกจากนั้นในช่วงเวลาที่ผ่านมาพระธรรมทูตที่ปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ในพื้นที่จังหวัดตาก มีปัญหาสมรรถนะในการเผยแผ่หรือไม่มีสมรรถนะในการทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ดีพอ เช่น ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านบุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน และด้านการทำงาน เป็นหมู่คณะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ดังกล่าวได้ โดยปัญหาดังกล่าว ถือว่าเป็นสิ่งที่ท้าทายและเป็นบททดสอบต่อความยากลำบากในการปฏิบัติหน้าที่อยู่ในพื้นที่นี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเป็นแรงจูงใจให้เกิดความมานะพยายามของพระธรรมทูตหรือพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ทุรกันดาร ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยการหาสมรรถนะที่จำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต เพื่อเป็นประโยชน์แก่คณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนางานพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความเจริญ รุ่งเรือง มั่นคงต่อไป (พระมหามนตรี ศรีบุญสูง, 2550)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดนไทย – เมียนมา
2. เพื่อประเมินสมรรถนะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดนไทย – เมียนมา

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์ สทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ศึกษาทฤษฎีระบบ ทฤษฎีสมรรถนะ บทบาทหน้าที่พระธรรมทูต และเสนอระบบการพัฒนาสมรรถนะของพระธรรมทูตในพื้นที่ชายแดนไทย – เมียนมา จึงได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย คือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) เครื่องมือสำหรับการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ใช้แบบบันทึกข้อมูลตามประเด็นศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อจำแนกแยกแยะประเด็นศึกษา สำหรับนำมาวิเคราะห์หาประเด็นสมรรถนะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดนไทย – เมียนมา 2) เครื่องมือสำหรับการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ใช้แบบบันทึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น กล้องบันทึกภาพและเสียง โดยการบันทึกด้วยภาพทำให้เห็นลักษณะสีหน้า ท่าทางและอารมณ์ขณะทำการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลในทุก ๆ มิติ 3) เครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ใช้แบบบันทึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เครื่องบันทึกภาพและเสียง ทำการศึกษาเอกสารวิชาการ (Documentary Research) โดยแหล่งข้อมูลเชิงเอกสาร บทความงานวิจัย มีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นเอกสาร 5 ปี ย้อนหลัง (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559-2564) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นพระธรรมทูต จำนวน 15 รูป 3) ผู้วิจัยทำการศึกษาจากบุคคลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานพระธรรมทูตในประเด็นศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะของพระธรรมทูตที่พึงประสงค์

การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล จากนั้นทำการจัดบันทึกโดยแบบบันทึก มีการวิเคราะห์แยกแยะประเด็นต่าง ๆ ในสมรรถนะของพระธรรมทูตที่พึงประสงค์ 2) การเก็บข้อมูลการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยการประสานงานกับแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อขออนุญาต ขออนุญาต และตอบรับการเป็นผู้ให้ข้อมูล การขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อยืนยันการประสานงานและขออนุญาต เก็บข้อมูลจากนั้นผู้วิจัยส่งหนังสือขอความประเด็นในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พร้อมทั้งนัดหมาย วันเวลา สถานที่ในการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และได้นัดล่วงหน้าก่อน 1 สัปดาห์ การสนทนากลุ่มย่อยเพื่อซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนและบทบาทของผู้เข้าสนทนากลุ่มย่อยเป็นไปอย่างราบรื่น

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) รวบรวมประเด็นจากข้อมูล 3 ส่วน คือ 1) การเอกสารทางวิชาการ (Documentary Research) 2) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ในประเด็นสมรรถนะของพระธรรมทูตที่พึงประสงค์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดนไทย - เมียนมา ซึ่งมีประเด็นที่ศึกษาในขั้นนี้ได้แก่ องค์ประกอบของสมรรถนะ ซึ่งมี 3 ส่วน คือ ชื่อสมรรถนะ คำนิยามของสมรรถนะ และพฤติกรรมบ่งชี้ตามระดับความสามารถ ความถูกต้อง ความเหมาะสมของสมรรถนะพระธรรมทูต โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากเอกสารวิชาการ การถอดเทปการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับพระธรรมทูตที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ชายแดนไทย - เมียนมา ที่ได้รับการบรรยายธรรม จำนวน 50 คน ในการหาสมรรถนะของพระธรรมทูต

สำหรับการประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติ คือ เป็นการประเมินแบบประเมินความคิดเห็นที่มีต่อปฏิบัติ ใน 3 ประเด็น ได้แก่ ชื่อสมรรถนะ คำนิยามของสมรรถนะ และพฤติกรรมบ่งชี้ตามระดับความสามารถ ลักษณะของแบบประเมินเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดความหมายและเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้ ระดับ 5 หมายถึง มีความเป็นไปได้/ความเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติมากที่สุด ระดับ 4 หมายถึง มีความเป็นไปได้/ความเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติมาก ระดับ 3 หมายถึง มีความเป็นไปได้/ความเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติปานกลาง ระดับ 2 หมายถึง มีความเป็นไปได้/ความเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติน้อยระดับ 1 หมายถึง มีความเป็นไปได้/ความเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติ น้อยที่สุด

พระธรรมทูตที่ปฏิบัติหน้าที่การบริหารงานพระธรรมทูต โดยมีเกณฑ์ ดังนี้ 1) เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่งานเผยแผ่พระพุทธศาสนา งานพระธรรมทูต มีประสบการณ์ การงานที่รับผิดชอบต้องผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์เกี่ยวกับสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์และงานพระธรรมทูต และสมรรถนะด้านการเผยแผ่ของพระธรรมทูตได้เป็นอย่างดี หรือ 2) เป็นผู้มีความรู้ระดับปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการ ที่เคยมีผลงานตีพิมพ์ในวารสารภายในประเทศหรือต่างประเทศ 3) เป็นผู้ที่มีผลงานเป็นที่ยอมรับทางด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและงานพระธรรมทูต มีชื่อเสียงน่ายกย่องได้รางวัลเกียรติยศในวงการสงฆ์ เช่น เสาศาสนาธรรมจักร เป็นต้น น่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีได้

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสมรรถนะของพระธรรมทูตในพื้นที่ชายแดน ไทย - พม่า พบว่า สมรรถนะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดน ไทย - เมียนมา ประเด็นปัญหาและบทบาทสมรรถนะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดน ไทย - เมียนมา สามารถสรุปได้ว่าปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในพื้นที่ชายแดน ไทย - พม่า พบว่า มีปัญหาอุปสรรคในเรื่องของภาษาการสื่อสาร และวัฒนธรรม เนื่องจากบริบทของคนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชาวชนเผ่าชาติพันธุ์ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ จึงเข้าถึงธรรมหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา ดังนั้นในการเผยแผ่จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายและยากแต่อย่างไรก็ตามการเผยแผ่ต้องดำเนินไปเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ชายแดน ไทย - พม่า ได้เข้าถึงจึงมีการประชาสัมพันธ์และบวชเรียนสามเณรส่งผลให้ชาวชนเผ่าชาติพันธุ์ได้ส่งบุตรเข้าเรียนหนังสือและศึกษาหลักธรรมเพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวนมาก

ในด้านการเผยแผ่ จึงเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นผ่านการสื่อสารการเทศนาธรรมเป็นภาษาที่ชนเผ่าสามารถเข้าใจและเข้าถึงพุทธศาสนาได้มากขึ้น พระธรรมทูตถือเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าในการทำหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมเข้าสู่ทุกสังคมจึงต้องมีบทบาทและหน้าที่สำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่โลกเจริญด้วยเทคโนโลยีอันทันสมัย พระธรรมทูตต้องมีการปรับตัวทัศนคติความคิดและวิธีการต่าง ๆ จะต้องพยายามสร้าง

ความสัมพันธ์กับทุกศาสนา ทุกสถานที่หรือทุกสังคมที่เข้าไปจึงเป็นคุณสมบัติสำคัญของพระธรรมทูตที่ต้องตั้งมั่นในความดีเข้าใจปัญหาและความต้องการของถิ่นฐานที่จะไป มีวิธีการสื่อสารอย่างได้ผลและมุ่งมั่นต่ออุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา จึงจะสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดทั้งมีการฝึกอบรมพระธรรมทูตเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในด้านการประกาศและเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมทูตมีบทบาทและหน้าที่สำคัญด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการให้การศึกษาเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง

การประเมินสมรรถนะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดน ไทย - เมียนมา พบว่า การประเมินสมรรถนะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดน ไทย - พม่า การเผยแผ่จะขับเคลื่อนไปได้ด้วยดีต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญคือ บุคลากรในการเผยแผ่ แต่ในทางกลับกันปัจจุบันมี บุคลากรจำนวนน้อยอีกทั้งมีปัญหาเกี่ยวกับอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พุทธศาสนาต่อความเชื่อมโยงกัน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของประเทศจำเป็นต้องมีกองงานพระธรรมทูตส่วนกลาง กล่าวคือมีพระธรรมทูตฝ่ายบริหารคู่กับฝ่ายปฏิบัติการและมีความเชื่อมโยงกันขององค์กร ซึ่งเป็นความเชื่อมโยงที่มีแบบแผนการปฏิบัติงานในแต่ละปีมีความชัดเจนมีการถ่ายทอด นอกจากนี้ข้อจำกัดในการเผยแผ่งานคณะสงฆ์ ในช่วงของการปฏิบัติงานระยะ เช่นว่า เป็นแม่กองงานสำนักทูตแล้วยังมีเจ้าคณะภาคต่าง ๆ เจ้าคณะจังหวัดต่าง ๆ ที่นี้ในการสื่อสารการเผยแผ่งานในการปฏิบัติงานสำนักทูต UFB บางครั้งอาจจะติดที่เจ้าคณะภาคหรือเจ้าคณะจังหวัดส่งผลให้เกิดความล่าช้า และอาจจะเข้าไม่ถึงพระธรรมทูตฝ่ายบริหารระดับจังหวัดหรือพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการ พระธรรมทูตฝ่ายบริหารกับพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการก็ค่อนข้างที่จะขาดความเชื่อมโยงซึ่งกันในที่นี้หมายถึง ไม่ค่อยมีการประชุมร่วมการวางแผนปฏิบัติงานหรือบางทีพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการก็ไม่ค่อยขอคำปรึกษา จากฝ่ายบริหาร ในการเชื่อมโยงในส่วนนี้ถือเป็นอุปสรรคปัญหา อีกทั้งในส่วนตัวของพระธรรมทูตเอง ยังขาดภูมิความรู้ที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา ซึ่งการจะนำไปเผยแผ่ไม่ใช่เผยแผ่เฉพาะคำพูดในการเผยแผ่ต้องมีเรื่องของสมณะรูป เรื่องของการปฏิบัติด้วยวิชาจรณะสมปณโณถึงพร้อมด้วยวิชาและข้อปฏิบัติตัวจะเป็นที่สนใจให้ญาติโยมได้ฟังและให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสที่นี้ในส่วนของพระธรรมทูตก็ค่อนข้างจะขาดความรู้ในเรื่องวิชาและกัณเฑาะว์ก็คือน่ามีวิชาเยาะแต่ขาดจรณะขาดจรณะก็ขาดแคลนกลไกในความผูกพันและความเห็นอันเป็นระยะสั้นเพื่อพัฒนาให้ยั่งยืนต่อไป

ดังนั้นพระธรรมทูตจึงควรมีสมรรถนะที่เป็นคุณลักษณะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดน ไทย - พม่า คือ

1. สมรรถนะของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ควรประกอบด้วยความเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ คือ 1) วิชา คือมีความรู้ แตกฉานในหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา และ ความรู้ในศาสตร์สมัยอื่น ๆ สามารถที่จะนำมาบูรณาการกับหลักธรรมได้อย่างสอดคล้องกลมกลืน 2) จรณะ คือ มีข้อวัตรปฏิบัติ ที่ไม่ผิดไปจากหลักการของพระวินัย

2. สมรรถนะในการพัฒนาพระธรรมทูตและการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยในพื้นที่ชายแดนโดยพระธรรมทูตในต่างประเทศ ควรปฏิบัติตามหลักการสำคัญ ดังนี้ 1) ปฏิบัติในทางพระวินัย 2) ควรเป็นผู้หนักแน่นในพระวินัย 3) ประพฤติตนให้สมกับเป็นผู้เผยแผ่ศาสนา 4) บำเพ็ญประโยชน์ปฏิบัติศาสนกิจให้ปรากฏเป็นไปเพื่อประโยชน์สุข ด้วยการสงเคราะห์อนุเคราะห์ตามธรรมวิธี 5) ปฏิบัติจวัตรต่าง ๆ ให้ครบถ้วนตามแบบแผน ธรรมเนียมของคณะสงฆ์ไทยเท่าที่สามารถจะทำได้ในสภาพของประเทศ

3. สมรรถนะของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ควรประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการ 1) ปาติ โมกขสังวร สำรวมในพระปาติโมกข์อินทรีสังวร 2) อินทรีสังวร สำรวมอินทรียดา หูจุมูก ลิ้นกาย ใจ 3) อาชีวปาริสุทธิเลียงชีวิตด้วยทางที่ชอบ 4) ปัจจยปัจจเวกขณะ พิจารณาเสียก่อน แล้วจึงบริโภคปัจจัย 4 เพื่อคุ้มครองป้องกันรักษาให้พระธรรมทูต ได้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ประกอบกิจให้เป็นไปตามทำนองคลองธรรมทุกประการ 12 ประการด้วย

ส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 บทบาทหน้าที่และสมรรถนะของพระธรรมทูตในต่างประเทศ ส่วนที่ 2 พัฒนาสมรรถนะของพระธรรมทูตในประเทศไทย ส่วนที่ 3 สมรรถนะพระธรรมทูตในพื้นที่ชายแดนไทย - เมียนมา สมรรถนะที่พระธรรมทูตจะต้องมีควมมีองค์ประกอบ 2 อย่าง คือ 1. ความรู้ (Knowledge) งานพระธรรมทูต ถือเป็นงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา จุดมุ่งหมายเพื่อนำธรรมะไปเผยแผ่แก่ประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ พระธรรมทูตจึงควรมีความรู้ทั้งปริยัติ ปฏิบัติและปฏิเวธ 2. ทักษะ (Skills) พระธรรมทูตต้องมีความสามารถด้านทั้งในด้านภาษา สื่อสมัยใหม่ และการประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม 3. คุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) ที่เป็นลักษณะเฉพาะของพระธรรมทูต ต้องยึดมั่นในพระธรรมและวินัยอย่างเคร่งครัดตามแนวทางของพระธรรมทูตทั้งในประเทศและต่างประเทศ และพระธรรมทูตในพื้นที่ชายแดน ต้องมีพร้อมที่จะร่วมมือและประสานความสำคัญกับประเทศเพื่อนบ้านในด้านการกิจการทางพระศาสนาอย่างใกล้ชิด

ผู้ที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐานสมรรถนะนี้จะต้องมีความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องในการบริหารยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเทศและต่างประเทศได้ สามารถอบรมและสอนพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและครบถ้วนตามหลักพระธรรมวินัย รวมทั้งสามารถจัดกิจกรรมทางศาสนาและงานพิธี จัดการสอนวัฒนธรรมและภาษาไทยได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน และสามารถบริหารงานวัดไทยในประเทศและต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาสมรรถนะของพระธรรมทูตในพื้นที่ชายแดน ไทย - พม่า พบว่า สมรรถนะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดน ไทย - เมียนมา ประเด็นปัญหาและบทบาทสมรรถนะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดน ไทย - เมียนมา สามารถสรุปได้ว่าปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในพื้นที่ชายแดน ไทย - พม่า พบว่า มีปัญหาอุปสรรคในเรื่องของภาษาการสื่อสาร และวัฒนธรรม เนื่องจากบริบทของคนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชาวชนเผ่าชาติพันธุ์ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ จึงเข้าไม่ถึงธรรมหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาดังนั้น ใน การเผยแผ่จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายและยาก แต่อย่างไรก็ตามการเผยแผ่ต้องดำเนินไปเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ชายแดน ไทย - พม่า ได้เข้าถึงจึงมีการประชาสัมพันธ์และบวชเรียนสามเณรส่งผลให้ชาวชนเผ่าชาติพันธุ์ได้ส่งบุตรเข้าเรียนหนังสือและศึกษาหลักธรรมเพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวนมาก ในด้านการเผยแผ่จึงเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นผ่านการสื่อสารการเทศนาธรรมเป็นภาษาที่ชนเผ่าสามารถเข้าใจและเข้าถึงพุทธศาสนาได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุริยา วรเมธี ที่สรุปว่าปัญหาอุปสรรคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา พระธรรมทูตยังไม่เข้าใจภาษาและวัฒนธรรมของประเทศดีพอ ทำให้การสื่อสารกับคนในประเทศได้ไม่ดีเท่าที่ควร เป็นอุปสรรคสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (พระมหาสุริยา วรเมธี, 2556)

พระธรรมทูตถือเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าในการทำหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมเข้าสู่ทุกสังคมจึงต้องมีบทบาทและหน้าที่สำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่โลกเจริญด้วยเทคโนโลยีอันทันสมัย พระธรรมทูตต้องมีการปรับตัวทัศนคติความคิดและวิธีการต่าง ๆ ให้เท่าทันเทคโนโลยีตลอดจนการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา กระบวนการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องพยายามสร้างความสัมพันธ์กับทุกศาสนาทุกสถานที่หรือทุกสังคมที่เข้าไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบุญไทย ปุณณมโน (ด้วงวงศ์) (2553) ที่สรุปว่า คณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้ใช้อินเทอร์เน็ตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจำนวนมาก เนื้อหาหลักอยู่ที่ประวัติองค์กร หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมองค์กร รูปแบบการนำเสนอมีหลายอย่างทั้งเอกสารที่เป็นข้อความตัวอักษร เสียง ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว กราฟิก โดยผ่านเว็บเพจหลายเว็บเพจในโฮมเดียวกัน (พระมหาบุญไทย ปุณณมโน (ด้วงวงศ์), 2553) คุณสมบัติสำคัญของพระธรรมทูตที่ต้องตั้งมั่นในความดีเข้าใจปัญหาและความต้องการของถิ่นฐานที่จะไป มีวิธีการสื่อสารอย่างได้ผล

และมุ่งมั่นต่ออุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา จึงจะสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดทั้งมีการฝึกอบรมพระธรรมทูตเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในด้านการประกาศและเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมทูตมีบทบาทและหน้าที่สำคัญด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการให้การศึกษาเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระณัฐพงษ์ สิริวิโส (ตันศิริ) (2555) ที่สรุปว่าควรเพิ่มการจัดอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระสงฆ์ให้มากกว่านี้ เพื่อให้พระสงฆ์สามารถเผยแผ่ได้ถูกต้อง ควรตั้งมูลนิธิเพื่อเตรียมดำเนินการเผยแผ่ไว้โดยเฉพาะ ควรจัดหาบุคลากรเผยแผ่เพิ่มเติม เริ่มสร้างทีมงานในกลุ่มพระเผยแผ่ด้วยกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน ควรฝึกฝนอบรมในเรื่องอาจารย์ ความประพฤติตลอดถึงฝ่ายปกครองก็ต้องดูแลพระสงฆ์อย่างเคร่งครัด ควรมีการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ให้ทันสมัย (พระณัฐพงษ์ สิริวิโส (ตันศิริ), 2555)

การประเมินสมรรถนะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดน ไทย - เมียนมา พบว่า การประเมินสมรรถนะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดน ไทย - พม่า การเผยแผ่จะขับเคลื่อนไปได้ด้วยดีต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญคือ บุคลากรในการเผยแผ่ แต่ในทางกลับกันปัจจุบันมีบุคลากรจำนวนน้อยอีกทั้งมีปัญหาเกี่ยวกับอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสมชาย กลิ่นจันทร์ (2559) ที่สรุปว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนา: การพัฒนารูปแบบและวิธีการเชิงรุกของคณะสงฆ์ไทยในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) ปัญหาของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยในจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบันไม่มีมาตรฐานและไม่มีเอกภาพ ขาดบุคลากรทั้งพระสงฆ์และฆราวาสที่ทำงานอย่างทุ่มเท นโยบายไม่สอดคล้องกับศักยภาพของวัด การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของประเทศจำเป็นต้องมีกองงานพระธรรมทูตส่วนกลาง กล่าวคือมีพระธรรมทูตฝ่ายบริหารคู่กับฝ่ายปฏิบัติการและมีความเชื่อมโยงกันขององค์กร ซึ่งเป็นความเชื่อมโยงที่มีแบบแผนการปฏิบัติงานในแต่ละปีมีความชัดเจนมีการถ่ายทอด นอกจากนี้ข้อจำกัดในการเผยแผ่จากคณะสงฆ์ในช่วงของการปฏิบัติงานเยาะ เช่นว่า เป็นแม่กองงานสำนักทูตแล้วยังมีเจ้าคณะภาคต่าง ๆ เจ้าคณะจังหวัดต่าง ๆ ที่นี้ในการสื่อสารการเผยแผ่งานในการปฏิบัติงานสำนักทูต UFB บางครั้งอาจจะติดที่เจ้าคณะภาคหรือเจ้าคณะจังหวัดส่งผลให้เกิดความล่าช้า และอาจจะเข้าไม่ถึงพระธรรมทูตฝ่ายบริหารระดับจังหวัดหรือพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการ พระธรรมทูตฝ่ายบริหารกับพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการก็ค่อนข้างที่จะขาดความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันที่นี้หมายถึง ไม่ค่อยมีการประชุมร่วมการวางแผนปฏิบัติงานหรือบางที่พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการก็ไม่ค่อยขอคำปรึกษาจากฝ่ายบริหาร ในการเชื่อมโยงในส่วนนี้ถือเป็นอุปสรรคปัญหา อีกทั้งในส่วนตัวของพระธรรมทูตเองยังขาดภูมิความรู้ที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา ซึ่งการจะนำไปเผยแผ่ไม่ใช่เผยแผ่เฉพาะคำพูดในการเผยแผ่ต้องมีเรื่องของสมณะรูปเรื่องของการปฏิบัติด้วยวิชาจรณะสมณโณถึงพร้อมด้วยวิชาและข้อปฏิบัติตัวจะเป็นที่สนใจให้ญาติโยมได้ฟังและให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสที่นี้ในส่วนของพระธรรมทูตก็ค่อนข้างจะขาดความรู้ในเรื่องวิชาและจรณะก็คือท่านมีวิชาเยาะแต่ขาดจรณะขาดจรณะก็ขาดแกนหลักในความผูกพันและความเห็นอันเป็นระยะสั้นเพื่อพัฒนาให้ยั่งยืนต่อไป

ดังนั้นพระธรรมทูตจึงควรมีคุณลักษณะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดน ไทย - พม่า ควรประกอบด้วย 1. คุณลักษณะพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ควรประกอบด้วยความเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ คือ 1) วิชา คือมีความรู้แตกฉานในหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา และ ความรู้ในศาสตร์สมัยอื่น ๆ สามารถที่จะนำมาบูรณาการกับหลักธรรมได้อย่างสอดคล้องกลมกลืน 2) จรณะ คือ มีข้อวัตรปฏิบัติ ที่ไม่ผิดไปจากหลักการของพระวินัย 2. การพัฒนาพระธรรมทูตและการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยในพื้นที่ชายแดน โดยพระธรรมทูตในต่างประเทศ ควรปฏิบัติตามหลักการสำคัญ ดังนี้ 1) ปฏิบัติในทางพระวินัย 2) ควรเป็นผู้หนักแน่นในพระวินัย 3) ประพฤติตนให้สมกับเป็นผู้เผยแผ่ศาสนา 4) บำเพ็ญประโยชน์ปฏิบัติศาสนกิจให้ปรากฏเป็นไปเพื่อประโยชน์สุข ด้วยการสงเคราะห์อนุเคราะห์ตามธรรมวิธี 5) ปฏิบัติจิตวัตรต่าง ๆ ให้ครบถ้วนตามแบบแผนธรรมเนียมของคณะสงฆ์ไทยเท่าที่สามารถจะทำได้ในสภาพของประเทศ 3. พระธรรมทูตสายต่างประเทศ

ควรประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการ 1) ปาติ โมกขสังวร สรรวมในพระปาติโมกข์อินทริยสังวร 2) อินทริยสังวร สรรวมอินทริยดา หูมูก ลิ้นกาย ใจ 3) อาชีวปาริสุทธิเลี้ยงชีวิตด้วยทางที่ชอบ 4) ปัจจยปัจจเวกขณะ พิจารณาเสียก่อน แล้วจึงบริโภคปัจจัย 4 เพื่อคุ้มครองป้องกันรักษาให้พระธรรมทูต ได้ประพฤติปฏิบัติชอบ ประกอบกิจให้เป็นไปตามทำนองคลองธรรมทุกประการ 12 ประกอบด้วย ส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 บทบาทหน้าที่ และสมรรถนะของพระธรรมทูตในต่างประเทศ ส่วนที่ 2 พัฒนาสมรรถนะของพระธรรมทูตในประเทศไทย ส่วนที่ 3 สมรรถนะพระธรรมทูตในพื้นที่ชายแดนไทย -เมียนมา สมรรถนะที่พระธรรมทูตจะต้องมีความรู้ประกอบ 2 อย่าง คือ 1. ความรู้ (Knowledge) งานพระธรรมทูต ถือเป็นงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา จุดมุ่งหมายเพื่อนำธรรมะไปเผยแผ่แก่ประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ พระธรรมทูตจึงควรมีความรู้ทั้งปรีชาปฏิบัติ และปฏิเวธ 2. ทักษะ (Skills) พระธรรมทูตต้องมีความสามารถด้าน ทั้งในด้านภาษา สื่อสมัยใหม่ และการประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม 3. คุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) ที่เป็นลักษณะเฉพาะของพระธรรมทูต ต้องยึดมั่นในพระธรรมและวินัยอย่างเคร่งครัดตามแนวทางของพระธรรมทูตทั้งในประเทศและต่างประเทศ และพระธรรมทูตในพื้นที่ชายแดน ต้องมีพร้อมที่จะร่วมมือและประสานความสำคัญกับประเทศเพื่อนบ้านในด้านกิจการทางพระศาสนาอย่างใกล้ชิด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธรรมรินทร์ โภคากรณ์ (2555) ที่สรุปว่าพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาล มีคุณลักษณะที่ตรงกันทั้ง 7 ประการ คือ 1) มีความรู้ 2) มีจรรยา (ปฏิบัติ) 3) ใฝ่ศึกษา 4) มีคุณธรรมและจริยธรรม 5) มีทักษะ 6) อุทิศตน และ 7) มีภาวะผู้นำ ส่วนคุณลักษณะรอง เหมือนกันหมดและหลังพุทธกาลมีคุณลักษณะรองเพิ่มขึ้นมา 2 ประการ คือ มีทักษะชีวิตและมีทักษะการสื่อสาร (พระธรรมรินทร์ โภคากรณ์, 2555)

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเสนอขอเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังมีรายละเอียด ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. งานพระธรรมทูตในระดับนโยบาย ควรมีแผนปฏิบัติงานพระธรรมทูตในพื้นที่ชายแดนให้มากขึ้นและมีความชัดเจนต่อการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ อย่างครบถ้วน
2. งานพระธรรมทูตควรในระดับนโยบาย ควรให้การสนับสนุนการสร้างสมรรถนะให้พระธรรมทูตที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดน ทั้งในด้านงบประมาณ โอกาสทางการศึกษา แรงจูงใจในการทำงาน และการตรวจเยี่ยมในพื้นที่
3. งานพระธรรมทูตในระดับนโยบายควรนำเสนอแนวปฏิบัติที่ดีในการวางแผนการพัฒนาสมรรถนะของพระธรรมทูตทั้งในระยะสั้นและระยะยาวต่อไป
4. งานพระธรรมทูตในระดับนโยบาย ควรจัดตั้งคณะทำงานด้านพระธรรมทูตให้ชัดเจนและมีการนำเสนอรายงานอย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่องทุกปี

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1. จัดให้มีการพัฒนาสมรรถนะพระธรรมทูตในทุกระดับเป็นประจำทุกปี เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทสังคม
2. ประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อการเผยแผ่แบบยุคสมัยใหม่ไปใช้อย่างเหมาะสม
3. มีการศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนางานพระธรรมทูตต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบในเชิงคุณภาพในด้านอื่น เช่น การปกครอง สงเคราะห์อย่างละเอียด ครบถ้วนต่อไป
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อหาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนศึกษา, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2558). ระเบียบกองงานพระธรรมทูต. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เพชรเกษมพรินติ้งกรุ๊ป.
- พระณัฐพงษ์ สิริวิโส (ต้นศิริ). (2555). *บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมรินทร์ โภคากรณ์. (2555). *การวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาพระราชมุนีรังษี (วิริยฤทธิ์ วิริยทุโส)* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาบุญไทย ปุณณมโน (ด้วงวงศ์). (2553). *การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน* (ดุสิตนิพนธ์ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหามนตรี ศรีบุญสูง. (2550). *แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2551 - 2560)* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระมหาสุริยา วรเมธี และคณะ. (2556). *ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสนอง ปจฺโจปการี (จำนิต). (2562). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเทศบาลตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม*. วารสารปัญญาภิธาน, 4(1), 65-78.
- พระมหาสมชาย กลินจันทร์. (2559). *การเผยแผ่พระพุทธศาสนา : การพัฒนารูปแบบและวิธีการเชิงรุกของคณะสงฆ์ไทย จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระมหาเสรี พุทธิรักษ์โชติ. (2558). *บทบาทพระสงฆ์ต่อสังคมไทยในอดีตถึงปัจจุบัน การจัดการเชิงพุทธ. สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา นครราชสีมา*. สืบค้นเมื่อ 7 พฤษภาคม 2561, จาก <https://sites.google.com/site/smcucorat/Home/khxmweb/pi-4-2552/pi-4-/kar-suksasngkheraah/bthkhwa/bth-thi-7>
- พระมหาสิงขร ปรียติเมธี. (2559). *พระพุทธศาสนาในรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช*. วารสารพุทธมคค์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, 1(1), 39-41.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดตาก. (2561). *การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมาร์*. สืบค้นเมื่อ 26 เมษายน 2561, จาก http://tak.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=286&Itemid=123.